

РОЛЯ ПРАФЕСАРА Т. І. ШАМЯКІНАЙ У ПАДРЫХТОЎЦЫ НАСТАЎНІКАЎ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ І ЛІТАРАТУРЫ

А. А. Акушэвіч

*Кандыдат філалагічных навук дацэнт,
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, вул. Незалежнасці, 4,
220030, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь, AkushevichAA@bsu.by*

У артыкуле разглядаецца роля ў падрыхтоўцы настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры доктара філалагічных навук, прафесара Таццяны Іванаўны Шамякінай, яе шматаспектны ўплыў на станаўленне педагогаў розных пакаленняў падчас іх навучання ва ўстановах агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі, павышэння кваліфікацыі ў працэсе працоўнай дзейнасці. Даследчык літаратуры, мемуарыст, крытык, публіцыст, Таццяна Іванаўна рыхтавала і рыхтуе прафесіяналаў сваёй справы як аўтар вучэбных дапаможнікаў для ўстаноў агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі, як прафесар універсітэта, як стваральнік вучэбна-метадычных дапаможнікаў для настаўнікаў, як даследчык беларускай літаратуры, як арганізатар і ўдзельнік навуковых (навукова-метадычных) мерапрыемстваў. Шляхі ўплыву прафесара на павышэнне якасці выкладання беларускай літаратуры ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі паказаны сістэмна.

Ключавыя словы: Таццяна Іванаўна Шамякіна; беларуская літаратура; методыка выкладання; настаўнік; вучэбны дапаможнік.

Доктар філалагічных навук Таццяна Іванаўна Шамякіна ўнесла значны ўклад у павышэнне якасці філалагічнай адукацыі ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Шматаспектная дзейнасць прафесара на працягу доўгага часу ўплывала і ўплывае на развіццё выкладання філалагічных дысцыплін, на падрыхтоўку педагогаў. У дадзеным артыкуле прапановіцца спроба сістэматызаваць асноўныя шляхі ўздзеяння на адукацыйны працэс, якія дазволілі Т. І. Шамякінай узмацніць прафесійную падрыхтоўку настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры.

1. Вучэбныя дапаможнікі для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

Т. І. Шамякіна выступае суаўтарам вучэбных дапаможнікаў для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі [1; 2]. Дадзеныя вучэбныя дапаможнікі, з аднаго боку, прыцягваюць увагу вучняў, матывуюць іх да больш глыбокага вывучэння беларускай літаратуры, спрыяюць павышэнню цікавасці да педагагічнай і філалагічнай працы, з іншага – становяцца настольнымі кнігамі для настаўнікаў, пашыраюць іх круггляд, адлюстроўваюць аўтарытэтны погляд на пэўныя літаратурнаўчыя пытанні. Усё гэта садзейнічае бесперапыннаму развіццю педагога, якое пачынаецца яшчэ падчас навучання ў школе

і падтрымліваецца дзякуючы паступоваму самаўдасканаленню падчас непасрэднай працы з вучнямі. Для прыкладу прывядзём фрагмент з актуальнага вучэбнага дапаможніка для 9 класа, які дазваляе ўбачыць творчасць І. П. Шамякіна ў цікавым святле: «Кнігі празаіка (І. П. Шамякіна. – заўвага наша) выдаваліся на 57 мовах свету. у Кітаі выйшлі амаль усе яго раманы. Асабліва прыхільнасць кітайскіх чытачоў да беларускага аўтара выклікае здзіўленне ў сучасных навукоўцаў. А прычына яе, відаць, у тым, што Іван Шамякін найбольш ярка адлюстравалі працэс пераходу слянянскай беларускай нацыі ў нацыю інтэлігентаў. Такі ж працэс перажываў у канцы ХХ – пачатку ХХІ стагоддзя Кітай» [2, с. 203]. Наступны ўрывак ілюструе падыход Т. І. Шамякінай да пазіцыянавання творцаў вучнёўскай аўдыторыі: «Вялікі сын полацкай зямлі Францыск Скарына сканцэнтравалі ў сабе, з аднаго боку, усе дасягненні ўсходнеславянскай культуры, з другога – ён увасабляў сабою тып тытана эпохі Адраджэння. Яго можна параўнаць з такімі магутнымі постацямі, як Леанарда да Вінчы, Эразм Ратэрдамскі, Рафаэль Санці. Сваім жыццём і дзейнасцю ён падвёў своеасаблівы вынік развіцця ўсходнеславянскай культуры за пяць стагоддзяў, што прайшлі ад прыняцця хрысціянства, і даў новы напрамак, які арыентаваўся на агульначалавечыя каштоўнасці» [1, с. 167].

2. Вучэбна-метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў.

Вучэбна-метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў маюць на мэце забяспечыць іх адпаведнымі матэрыяламі па вучэбным прадмеце «Беларуская літаратура», даць парады, падказкі і факталагічныя звесткі для правядзення ўрокаў, паказваюць магчымасці вучэбных дапаможнікаў для вучняў. Т. І. Шамякіна прымала ўдзел у падрыхтоўцы і такіх выданняў, напрыклад: [3]. Дадзенага роду дапаможнікі становяцца неацэнным рэсурсам для павышэння метадычнага майстэрства педагогаў.

3. Навуковыя (навукова-метадычныя) публікацыі.

Шматлікія навуковыя (навукова-метадычныя) публікацыі Т. І. Шамякінай (колькасць якіх падлічваецца сотнямі) уплываюць на развіццё ўсяго беларускага літаратуразнаўства, прыводзяцца ў спісах выкарыстаных крыніц вучэбных дапаможнікаў. Закладзеныя ў работах прафесара ідэі знаходзяць адбітак у разнастайных выданнях навукоўцаў і метадыстаў. Да таго ж, з кнігамі і артыкуламі доктара філалагічных навук працуюць і самі педагогі, напрыклад: [4; 5; 6] і інш.

4. Выкладанне вучэбных дысцыплін для студэнтаў філалагічных (педагагічных) спецыяльнасцей.

Як прафесар універсітэта, Т. І. Шамякіна навучае і выхоўвае студэнтаў непасрэдна ў аўдыторыі, падчас чытання сваіх вучэбных дысцыплін («Славянская міфалогія», «Псіхалогія літаратурнай

творчасці», «Асновы літаратурна-мастацкай дзейнасці» і інш.). Частка выпускнікоў філалагічнага факультэта працуе ў сістэме адукацыі (у тым ліку настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры) і дзеліцца з вучнямі засвоеным падчас вучэбных заняткаў.

5. Вучэбныя дапаможнікі для студэнтаў.

Для наладжвання эфектыўнага адукацыйнага працэсу ў вышэйшай школе Т. І. Шамякіна выпускае кнігі, напрыклад: [7; 8] і інш. у такіх выданнях акумуляуюцца, сістэматызуюцца і абагульняюцца перадавыя распрацоўкі вучонага.

6. Удзел у навуковых (навукова-практычных, навукова-метадычных) канферэнцыях, круглых сталах, семінарах.

Т. І. Шамякіна актыўна ўдзельнічала і ўдзельнічае ў навуковых (навукова-практычных, навукова-метадычных) канферэнцыях, круглых сталах, семінарах, дзе прадстаўляе цікавыя навуковыя знаходкі, апрабіруе новыя распрацоўкі, сваімі пытаннямі і парадамі дапамагае маладым навукоўцам, вядзе навуковую дыскусію.

7. Падрыхтоўка навуковых кадраў вышэйшай кваліфікацыі.

Т. І. Шамякіна з'яўлялася членам спецыялізаванага Экспертнага савета ВАК, старшынёй спецыялізаванага Савета па абароне кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый па педагогіцы і методыцы выкладання мовы і літаратуры пры філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, падрыхтавала некалькі кандыдатаў навук, была навуковым кансультантам паспяхова абароненай доктарскай дысертацыі па спецыяльнасці 13.00.02 «Тэорыя і методыка навучання і выхавання (беларуская літаратура)» (В. У. Праскаловіч «Тэарэтыка-метадычная сістэма сродкаў культуратворчага развіцця вучняў V–XI класаў у працэсе навучання беларускай літаратуры» (Мінск, 2015) [9]).

8. Работа ў рэдакцыях навуковых часопісаў.

Праца Т. І. Шамякінай у рэдакцыйных калегіях навуковых (навукова-метадычных) выданняў (напрыклад: [10]) уздзейнічае на фарміраванне траекторыі развіцця навукова-метадычнай думкі ў краіне.

9. Сустрэчы з настаўнікамі і вучнямі.

Сустрэчы з настаўнікамі і вучнямі (у тым ліку у межах павышэння кваліфікацыі) дапамагаюць данесці да мэтавай аўдыторыі метадычныя ідэі, глыбока раскрыць навучальны патэнцыял вучэбных дапаможнікаў, зацікавіць вывучэннем беларускай культуры.

10. Асветніцкая дзейнасць, работа са сродкамі масавай інфармацыі

Шматлікія выступленні ў газетах і часопісах, на тэлебачанні, асветніцкая дзейнасць Т. І. Шамякінай знаходзяць водгук сярод настаўніцкай супольнасці, правакуюць канструктыўную дыскусію,

акрэсліваюць арыенціры ў правядзенні адукацыйнай дзейнасці, у выхаванні высокамаральных асоб (напрыклад: [11]).

Такім чынам, шматгадовая дзейнасць (якую немагчыма цалкам перадаць у межах дадзенага артыкула) даследчыка літаратуры, мемуарыста, крытыка, публіцыста Таццяны Іванаўны Шамякінай стала складнікам павышэння якасці філалагічнай адукацыі, росту прафесіяналізму настаўнікаў (выкладчыкаў) беларускай мовы і літаратуры. Навукова-метадычныя работы прафесара пачынаюць уплываць на станаўленне будучых педагогаў яшчэ падчас іх навучання ва ўстановах агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыі.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Кабржыцкая Т. В., Рагойша В. П., Раішэтникова Н. Б., Тарасюк Л. К., Шамякіна Т. І.* Беларуская літаратура: эксперымент. вучэб. дапам. для 11 кл. устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, з беларус. і рус. мовамі навучання з 12-гадовым тэрмінам навучання (павышаны і паглыблены ўзроўні) / пад рэд. В. П. Рагойшы. Мінск : Маст. літ., 2004.

2. *Праскаловіч В. У., Рагойша В. П., Шамякіна Т. І., Кабржыцкая Т. В., Жуковіч М. В.* Беларуская літаратура: вучэб. дапам. для 9 кл. устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / пад рэд. В. У. Праскаловіч, В. П. Рагойшы. Мінск : НІА, 2019.

3. *Шамякіна Т. І., Праскаловіч В. У.* Беларуская літаратура ў 9 класе: вучэб.-метад. дапам. для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання. Мазыр : Белы Вецер, 2014.

4. *Шамякіна Т. І.* Міфалогія і беларуская літаратура. Мінск : Маст.літ., 2008.

5. *Шамякіна Т. І.* Кітайскі каляндар і славянскі міфалагічны бестыярыум: паралелі. Мінск : РІВШ, 2006.

6. *Шамякіна Т. І.* Рэгіянальныя асаблівасці пейзажу ў аповесцях Івана Шамякіна // Роднае слова. 2019. № 8. С. 3–6.

7. *Шамякіна Т. І.* Фальклор і беларуская літаратура ў люстэрку міфалогіі. Мінск : БДУ, 2016.

8. *Шамякіна Т. І.* Славянская міфалогія: курс лекцый: для студэнтаў-філолагаў спецыяльнасцей 1-21 05 01 «Беларуская філалогія», 1-21 05 02 «Руская філалогія». Мінск: РІВШ, 2005.

9. *Праскаловіч В. У.* Тэарэтыка-метадычная сістэма сродкаў культуратворчага развіцця вучняў V–XI класаў у працэсе навучання беларускай літаратуры : дысертация на атрыманне вучонай ступені доктара педагагічных навук : спецыяльнасць 13.00.02 «Тэорыя і методыка навучання і выхавання» / навук. кансультант Т. І. Шамякіна. Мінск, 2015.

10. Рэдакцыйная калегія [Электронны рэсурс] // Роднае слова. URL: <https://rod-slova.by/chasopis/redaktsyjnaja-kalegija/> (дата доступу 10.10.2023).

11. *Шамякіна Т. І.* Па якой схеме развіваецца гуманітарная навука [Электронны рэсурс] // Звязда. URL: <https://zviazda.by/be/news/20231005/1696519750-па-якоу-sheme-razvivaessa-gumanitarnaya-navuka> (дата доступу 10.10.2023).